

Bilaga 1

Sammanfattande reflektioner kring projektdeltagarnas hälsa och hälsoutveckling i ESF-projektet Värmlands Nya - kvalitativ och kvantitativ uppföljning

Handläggare: Anna Beata Brunzell Ekström, Anna Sandberg och Erik Nilsson
Hållbar utveckling, Region Värmland

Datum: 2020-02-20

Dokumenttyp: Rapportbilaga

Diarienummer: RS/191410

Innehållsförteckning

Inledning	3
Hälsa och hälsoutveckling bland Värmlands Nyas deltagare	3
Skoltrivsel	3
Sociala relationer	4
Framtidstro.....	4
Kön, boendeform eller tid i Sverige?	5
Identitetsskapande i två parallella normsystem	5
Avslutande reflektioner	6

Inledning

Detta är en bilaga till rapporten Uppföljning av projektdeltagarnas hälsa och hälsoutveckling i ESF-projektet Värmlands Nya, som skrevs under sommaren 2019 och som i följande text refereras till som "huvudrapport". Denna bilaga innehåller sammanfattande reflektioner kring de kvantitativa resultaten från hälsoenkäterna (bilaga 2) mot bakgrund av resultaten och analysen i huvudrapporten.

Den kvalitativa uppföljningen utgjordes av enskilda djupintervjuer med 13 deltagare från sex olika kommuner (se huvudrapport). Den kvantitativa uppföljningen utgjordes av en hälsoenkät (se bilaga 3) som kunde besvaras av deltagarna vid inskrivning, under pågående projekt och vid utskrivning. Totalt har 62 % av deltagarna besvarat enkäten vid något av de tre tillfällena.

På vissa avgörande punkter förstärker de kvantitativa resultaten vad vi sett i intervjustudien, vid andra kan resultatet se ut att peka åt motsatt håll. De sammanfattande slutsatserna är en diskussion kring de likheter och skillnader de olika undersökningarna visar och vad de kan bero på.

De sammanfattande slutkommentarerna grundar sig på samma teoretiska utgångspunkter som intervjuanalysen (se huvudrapport). Resultaten från hälsoenkäten har diskuterats med lokala projektpersoner samt Karlstads kommuns ESF-projektparaply.

Hälsa och hälsoutveckling bland Värmlands Nyas deltagare

Projektet Värmland Nya har sett olika ut i kommunerna, beroende på målgruppens behov och på lokala förutsättningar. Generellt kan dock projektinsatserna delas in i tre sammanfattande beskrivningar:

- Studiefremjande insatser – till exempel studiestöd på eget språk, studievägledning och läxhjälp.
- Sociala stödinsatser – till exempel individuella samtal, coaching och stöd vid myndighetskontakter.
- Fritids-/friskvårdsaktiviteter – till exempel gymkort, simning, sociala och kulturella aktiviteter.

Resultaten från intervjustudien och hälsoenkäten visar på hur ungdomarna upplever sin hälsa och hälsoutveckling under projektets gång. Vilka utfall som kan tillskrivas projektet och vilka som är påverkade av andra faktorer i ungdomarnas omgivande miljö och individuella identitetsskapande, är svårt att säga. Troligen finns en kombination av påverkansfaktorer, både inom och utom projektet. Nedan följer en diskussion kring de utfall vi kan se i de båda undersökningarna.

Skoltrivsel

Lokala projektpersoner har sett att skolnärvaron hos målgruppen är mycket hög och högre bland tjejerna än bland killarna. Det kan vara ett tecken på att skolan är en odiskutabel arena att befinna sig på under dagtid. Speciellt för

tjejerna kan skolan upplevas som en fristad, se vidare diskussion om parallella normsystem nedan.

De ungdomar inom projektet Värmlands Nya som deltagit i intervjustudien, pratar om skolan som en rolig, social och meningsskapande plats. Det är i skolan de träffar de flesta av sina vänner. Hälsoenkäten visar att respondenterna uppger att de trivs och att de har vänner i skolan (se figur 20 och 21 i bilaga 2). Men det sker en viss minskning av de som anger att de trivs mycket bra eller bra samt av de som anger att de har vänner i skolan. Detta skulle kunna ha att göra med ändrade skolförhållanden (se figur 9 i bilaga 2). Flera av de deltagande ungdomarna byter skolform under projektets gång, till exempel från introduktionsprogrammet till nationellt gymnasieprogram. En ny skolsituation kan öka otryggheten till en början, och även prestationskraven, vilket kan påverka resultatet för skoltrivsel. I intervjustudien berättade flera ungdomar att de helst umgicks med andra utrikes födda ungdomar eftersom samvaro med svenskfödda ungdomar upplevdes mer kravfylld och svårtillgänglig. I samband med byte av skolform skulle den ökade samvaron med svenskfödda ungdomar också kunna påverka resultatet för skoltrivsel.

Flera av deltagarna i projektet är relativt nyanlända till Sverige. Som nyanländ och i etableringsprocess har individen många myndighetskontakter. Dessutom är det en del av deltagarna som väntar på att familjemedlemmar ska få asyl i Sverige. Genom de lokala projektpersonerna får deltagarna hjälp i att navigera i det svenska samhället och stöd i myndighetskontakter. Det avlastar ungdomar stress och oro och gör det möjligt att fokusera mer på skolgången. Hälsoenkäten visar att andelen ungdomar som uppger att de har svårt att koncentrera sig minskar under projektets gång (se figur 12, bilaga 2).

Sociala relationer

Alla intervjuade ungdomar understryker betydelsen av att ha vänner för att må bra. De flesta menar att de har många vänner, både på fritiden och i skolan. Sociala relationer är av stor betydelse för individens hälsa. För att kunna knyta och bibehålla sociala kontakter krävs att det finns platser att träffas. Skolan kan vara en sådan plats, vilket flera ungdomar vittnar om. Projektet Värmlands Nya ger också tillgång till flera kulturella och friskvårdande arenor utanför skolan, som också kan utgöra sociala mötesplatser. Hälsoenkäten visar att ungdomarna uppger att de har vänner, både i skolan och på fritiden (figur 21 och 22 i bilaga 2).

Framtidstro

Intervjurespondenternas framtidsplaner framstår i huvudsak som realistiska, och de flesta har utarbetat en väg för att nå dem. Det finns goda skäl att tro att de studievägledande insatserna i Värmlands Nya har hjälpt dem att orientera sig. Att ha vetskap om sina valmöjligheter, och vad som krävs för att vissa val ska vara möjliga att göra, ökar såväl begriplighet som meningsfullhet för individen.

Hälsoenkätens resultat visar dock på en nedgång av andelen som ser positivt på framtiden vid utskrivning ur projektet jämfört med vid inskrivning, särskilt bland tjejerna (se figur 24 i bilaga 2). Detta kan vara en konsekvens av att deltagarna befinner sig i två parallella normsystem som i vissa fall kommer i konflikt. Att veta vilka möjligheter som finns men ha en känsla av att de inte är uppnåeliga eller svåruppnåeliga, kan ha en negativ inverkan på individens framtidstro (se vidare diskussion om normsystem nedan).

Kön, boendeform eller tid i Sverige?

Resultaten från hälsoenkäten visar på en minskning i vissa utfall. När resultaten delas upp på kön, ser vi att detta gäller framförallt tjejerna. Men det finns skillnader i bakgrundsfaktorer som också kan påverka utfallet. Tjejerna har generellt bott en kortare tid än killarna i Sverige (se figur 8 i bilaga 2). Nästan alla tjejerna som deltar i projektet bor också tillsammans med sin familj, till skillnad från killarna där bara cirka hälften uppger att de bor med egen familj/släkt (se figur 6 och 7 i bilaga 2). Båda dessa faktorer kan också ha betydelse för hur ungdomarna svarar på frågorna i hälsoenkäten.

I diskussioner med lokala projektpersoner samt i intervjuerna med ungdomarna, framkommer att en del ungdomar kan finna det problematiskt att hantera två olika normsystem, som ibland står i konflikt med varandra. Det kan finnas anledning att tro att vissa ungdomar som lever tillsammans med sin familj, kan få ytterligare svårigheter att hantera dessa konflikter, vilket kan vara en orsak till att tjejers utfall i vissa fall skiljer sig från killarnas.

Det kan också vara så att tiden i Sverige spelar roll. Kanske finns det en viss ”kultur” kring hur man svarar på frågor? Kanske inser ungdomarna mer under tid vad det innebär att leva och bo i Sverige? Detta, menar lokala projektpersoner, också kan ha påverkan på ungdomarnas svar på frågorna i hälsoenkäten.

Identitetsskapande i två parallella normsystem

De ungdomar som deltar i projektet har kommit till Sverige från länder där kulturer och normsystem i olika grad skiljer sig från den svenska kontexten. Ungdomarnas vardagsliv och skolsituation innebär att de konstant förhåller sig till (minst) två kulturer och normsystem - en uppsättning som de har med sig via uppväxten, familjen och sitt ursprung, och en som de möter dagligen via skolan, myndighetskontakter och annan samhällsinformation.

Sverige beskrivs ibland som ”landet lagom” men när det gäller individens drivkraft till självförverkligande är Sverige ett extremfall, ur ett internationellt perspektiv. I många andra länder är drivkrafter som handlar om överlevnad mer i fokus, av naturliga skäl (se gärna World Value Survey). Det innebär också en stor skillnad mellan ett kollektivt tänkande och identitetsskapande jämfört med ett individualistiskt sådant.

De lokala projektpersonerna har byggt upp tillitsfulla relationer med projektets deltagare, där frågor som rör hur det är att leva i Sverige har kunnat tas upp. En del ungdomar vi mött beskriver hur de kan få hjälp med att hantera de två parallella normsystemen som de befinner sig i, genom exempelvis diskussioner om sex- och samlevnad och mänskliga rättigheter.

Projektet erbjuder olika insatser i syfte att stärka ungdomarna och tillgängliggöra nya valmöjligheter – som konsekvens utmanas en del gamla normer kring hur killar och tjejer ska leva och agera, och en konfrontation med dessa skillnader kan vara svår att undvika.

Den sista mätningen via hälsoenkäten gjordes i slutet av projektperioden, varför de samlande resultaten inte har kunnat sammanställas förrän nu. Resultaten har väckt frågor framförallt kring tjejernas delvis försämrade självskattade hälsa.

Avslutande reflektioner

Vår bedömning i huvudrapporten var att projektinsatserna sammantaget – tack vare sin helhetssyn på individen och anpassning till individuella behov - ger ökade och förtydligade handlingsmöjligheter för ungdomarna, hjälper till att sänka olika slags trösklar i såväl skolan som privatlivet, samt ger ökad tillgång till sociala sammanhang. Därigenom bidrar projektet till en stärkt känsla av sammanhang hos projektdeltagarna. I varje "lager" av modellen för hälsans bestämningsfaktorer finns potentiella skyddsfaktorer, som genom projektet blir mer tillgängliga för ungdomarna. Det ökar i sin tur förutsättningarna för en god hälsa, både direkt och indirekt.

Projektets insatser kan eventuellt ha gynnat killarna mer än tjejerna, eller snarare så hade kompletterande insatser behövts för att bemöta tjejernas *hela* sammanhang. Det väcker frågan hur projekt och insatser av det här slaget ska utformas i fortsättningen för att fånga upp behoven och ge ökade möjligheter för både killar och tjejer att utvecklas efter bästa förutsättningar. Hur kan det hanteras på ett annat sätt i framtiden?